

## Saldırıcılık Eğilimi Ölçeği'nin Türk Çocuklarına Uyarlanması

Serdal SEVEN<sup>a</sup>

### Özet

Bu çalışmada sosyal gelişim kapsamında orta çocukluk dönemindeki çocukların saldırganlık eğilimlerini belirlemeye yönelik Cassidy ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen "Saldırıcılık Eğilimi Ölçeği"nin geçerlik ve güvenilirliği tespit edilmiştir. Araştırmaya Muş'taki ilköğretim okullarında öğrenim gören 9-12 yaşındaki 124 çocuk katılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda bulunan iki faktörün açıkladığı varyans % 60,55 olarak hesaplanmıştır. Doğrulamalı faktör analizi sonucunda sınanan faktör yapısının gerçek verilerle iyi uyum gösterdiği doğrulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için iç tutarlılığa bakılmıştır. Bu amaçla Cronbach alfa .76 ve Spearman Brown iki yarı test korelasyonu .70 olarak hesaplanmıştır. Bu analizler doğrultusunda ölçeğin, geçerli, güvenilir ve Türk çocuklarına uygun olduğu kabul edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Saldırıcılık, Saldırıcılık eğilimi, Sosyal Gelişim, Orta çocukluk

### Adaptation of Intent Attribution Questionnaire to Turkish Children

#### Abstract

In this study, validity and reliability of "Intent Attribution Questionnaire" which was developed by Cassidy and her colleagues (1996) for determining intent of hostility in middle childhood was determined. 124 students from Primary schools in Muş Province participated in this study. As a result of exploratory factor analysis, the variance of one factor was computed as 60.55%. Confirmatory factor analysis results confirmed tested data have well harmony with ideal data. Cronbach alpha coefficient (.76) and Spearman Brown split-half correlation (.70) were computed. As a result of these analyses, this scale is accepted to be reliable, valid and suitable for Turkish children.

**Key Words:** Aggressiveness, Hostility Attribution, Social Development, Middle Childhood

#### Giriş

Sosyal yeterlik, çocuğun çevresine başarılı bir şekilde uyumunu ifade eder. Bu başarılı uyum okul başarısı, sosyal beceri ve akran ilişkileri terimleriyle dar anlamda ifade edilebilir (Masten & Coatsworth, 1998). Sosyal yeterliğin gelişmesi çocukla çevrenin etkileşiminin bir sonucudur.

---

<sup>a</sup> Yard. Doç. Dr. , Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, [serdalseven@hotmail.com](mailto:serdalseven@hotmail.com), Muş.

Sosyal etkileşim, insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. Çocuğun sosyal davranışı, etkileşimde olduğu iki önemli grup olan aile ve akranların tepkileri bağlamında ele alınmaktadır (Çetin, Bilbay & Kaymak, 2003). Yaşamını ilişkiler ağı içerisinde sürdüren insanın uyumunda ve mutlu olmasında sağlıklı sosyal etkileşimin büyük payı vardır.

Çocuğun sosyal sosyal etkileşimlerinin bir sonucu olarak uyumu, davranış problemleriyle ilişkili olarak düşünülmektedir. Davranış problemleri bebeklikten ergenliğe kadar olan süreçte iki ana kategoriye ayrılmıştır (Achenbach, 1991): kontrolaltı ve kontrolötesi. Kontrolaltı davranışlar, tipik olarak aşırı sıkıntı ve potansiyel olarak diğerlerine zarar vermeyi içerir. Bu davranışlar terim olarak “dışsallaştırma” olarak adlandırılmıştır. Bu davranışlar diğerlerine karşı dışsal olarak gösterilir ve çocuğun çevresiyle olan ilişkilerini etkiler. Dışsallaştırma kavramı, aşırı öfke, kavga, yıkıcı davranışlar ve itaatsizlik içerir. Kontrolötesi davranışlar, sosyal olarak, içekapanıklık, korkaklık, mutsuzluk, endişe ve sıkıntı duygularının içe odaklanmış ifadesi olarak ortaya çıkar. İşselleşmiş davranışlar çocuğun çevresindeki kişiler tarafından fark edilmeyebilir. Çünkü bu tür davranışlar dışsallaşmış davranışlara göre daha az rahatsız edicidir (Achenbach, 1991; Seven, 2007).

Saldırganlık davranışı dışsallaşmış davranış problemlerinin başında gelir. Saldırganlık sözcüğü genelde olumsuz bir davranış olarak algılanmasına rağmen, temel anlamda bir yere veya kimseye yaklaşmak, bir şeye başlamak fakat aynı zamanda saldırmak üzere atılmak anlamlarına gelmektedir. Fakat günümüzde saldırganlık, canlı ya da cansız herhangi bir objeye zarar verici, yaralayıcı, hatta öldürücü, zedeleyici davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, fiziksel ya da dolaylı olarak bir başkasına zarar vermeyi amaçlayan hareketler saldırganlık olarak nitelendirilir (Kesen, Deniz & Durmuşoğlu, 2007).

Son yıllarda yapılan araştırmalar sosyal biliş ile saldırganlık davranışının ilişkili olduğunu göstermiştir (Dodge, 1986). Bu kapsamda yapılan araştırmaların çoğunda bireyin sosyal özellikleriyle ilgili zihinsel temsillerinin diğer insanlarla olan etkileşimleri sonucunda şekillendiği tespit edilmiştir. Bir çocuğun diğerlerine karşı düşmanca niyete sahip olması değişik durumlar karşısındaki tepkisini şekillendiren güçlü bir faktör olarak görülmektedir. Bu nedenle, zihinsel temsillerin tespiti için kullanılan metotların çoğunluğu belirli durumlar karşısında diğer insanların tepkilerinin sorulması şeklinde

belirlenmiştir (Dodge, Petit, McClaskey & Brown, 1986). Dodge (1980)'a göre çocukların saldırganca hareket etmelerinin önemli bir nedeni diğer çocuklara karşı sıklıkla düşmanca bir bakış açısına sahip olmalarıdır.

Çocukların akranlarına karşı düşmanca eğilim içerisinde olmalarının nedenlerini inceleyen araştırmalar yapılmıştır (Dodge, 1980; Dodge & Frame, 1982; Dodge, Petit, McClaskey & Brown, 1986). Bu araştırmalarda akranları tarafından dışlanma (Waas, 1988), ebeveyn baskısı ve sosyal bilişsel kapasitenin yetersiz olması gibi durumların çocukların akranlarına karşı düşmanca davranma eğilimini artırdığı grlmştir (Orobio de Castro, Veerman, Koops, Bosch ve Monshouwer, 2002). Bununla birlikte Dodge (2006), ocukların erken yaşlardan itibaren sosyal davranışlara yönelik şemalar geliştirdiklerini savunmuştur. Dodge (2006)'a göre bu şemaların saldırganlık eğilimi yönünde gelişmesine yol açan faktörler ise şunlardır:

- a. Fiziksel istismar
- b. Yetişkinlerin ve akranların düşmanca davranışlar için model olmaları
- c. Yaşamsal süreçteki başarısızlıklar
- d. Bireyin kendisini savunması, haysiyet ve saldırı karşısında misilleme ile ilgili kültürel ocuk yetiştirme tutumları

Son yıllarda akranlara karşı düşmanca eğilimi projektif bazı yöntemlerle tespit edilebilmesine imkn veren ölçekler geliştirilmiştir (Cassidy, Kirsh, Scolton ve Parke, 1996; Vitale, Newman, Serin ve Bolt, 2005). Bu lekler Crick ve Dodge (1996) tarafından formüle edilen sosyal bilgi işleme modeli temel alınarak hazırlanmıştır (Orobio de Castro, Veerman, Koops, Bosch ve Monshouwer, 2002).

Ülkemizde hlihazırda ocuk ve ergenlerde saldırganlığı ölçmek amacıyla geliştirilen veya uyarlanan ölçekler bulunmaktadır (Uluğtekin, 1976; Aşkın, 1981; Baklaya, 2000). Bu lekler genellikle likert tipi olarak hazırlanmıştır. Ancak saldırganlık eğilimini hikayelerle tespit eden herhangi bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bununla birlikte orta çocuklukta tanıdağ ve yabancı akranlara karşı saldırganlık eğilimi ile ilgili de ölçeğe rastlanmamıştır.

Görüldüğü gibi, dünya literatüründe orta çocukluk döneminde saldırganlık eğilimi niteliklerini ölçen çok çeşitli ölçekler geliştirilmiş olmasına rağmen ülkemizde hlihazırda kullanılabilecek geçerli ve güvenilirliği kanıtlanmış yeterli sayıda ölçek bulunmamaktadır. Bu sebeple çocuklarda saldırganlık eğilimi ile ilgili yeni ölçeklerin üretilmesi veya dünya literatüründe

geçerliği kanıtlanmış mevcut ölçeklerin Türkçeye ve Türk kültürüne uyarlanması ihtiyacı duyulmuştur. Bu nedenle Saldırganlık Eğilimi Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması bu ihtiyacı gidermek amacı ile yapılmıştır.

### **Yöntem**

#### **Çalışma Grubu**

Araştırmanın çalışma grubunu 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Muş ili Merkez İlyas Sami İlköğretim Okulu, Yavuz Selim İlköğretim Okulu ve Tandoğan İlköğretim Okulundaki 124 çocuk (60 kız, 68 erkek) oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları, yukarıda anılan okullardan, öz anne ve babasıyla yaşayan dokuz ile on iki yaş arasındaki çocuklar arasından rastgele seçilmiştir.

#### **Araç**

Saldırganlık Eğilimi Ölçeđi Cassidy, Kirsh, Scolton ve Parke (1996) tarafından orta çocukluk dönemindeki çocukların belirli durumlarda akranlarına karşı geliştirdiği pozitif, dūřmanca veya belirsiz zihin temsillerini ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte üçü tanıdık üçü de yabancı akranlarla ilgili olmak üzere altı hikâye bulunmaktadır. Bu hikayelere yönelik biri pozitif, biri dūřmanca ve biri de nötr olmak üzere üç yapılandırılmış seçenek sunulmuştur. Hikâyelerin ikisinde akran kız, ikisinde erkek ikisinde de belirsiz olarak anlatılmıştır. Tanıdık akranlarla ilgili hikâyeler okulda, yabancı akranlarla ilgili hikâyeler ise halka açık yerlerde geçmektedir. Her hikaye için çocukların pozitif- prososyal akran niyeti, negatif-dūřmanca akran niyeti ve nötr akran niyeti belirlenmektedir. Örneđin, "Bir sınıf arkadaşına esprili bir řey söyledin fakat sınıfındaki bir başka kız arkadaşın güldü" hikayesi için çocuktan "Esprinin eğlenceli olduğunu bilmen için güldü (pozitif)", "Aptalca bir espri yaptığın dūřünmen için güldü (Negatif)" ve "O başka birine gülüyordu (nötr)" seçeneklerinden birini seçmesi istenir.

#### **İşlem**

Saldırganlık Eğilimi Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlama řu aşamalardan geçerek hazırlanmıştır:

1. Türkçeye uyarlanma konusunda öncelikle ölçeğin başyazarı Jude Cassidy ile yazışmalar yapılmıştır. Yazardan ilgili izin alındıktan sonra ölçeğin çeviri çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda bu ölçek iki İngilizce dil uzmanı ve araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Türkçeye çevrilen maddeler bir alan uzmanı tarafından düzenlenmiş, sonrasında başka bir İngilizce dil uzmanı tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Her iki çeviri bire bir karşılaştırılarak

anlam karşılığına bakılmış, Türkçe ve İngilizce formlar arasında farklılık olmadığı belirlenmiştir. Türkçeye çevrilen ölçek Türk dili uzmanı tarafından incelenmiş, uzmanların önerileri doğrultusunda tekrar düzenlenmiştir. Son olarak araştırmacı tarafından önce İngilizce, sonra da Türkçe anlam karşılığı tekrar gözden geçirilmiş, gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

2. Ölçekte yer alan ifadelerin Türk kültürü için uygunluğunun, ölçülmek istenilen özellikleri ölçmedeki yeterliği, çocuk gelişimi ve sınıf öğretmenliği alanlarında çalışan yedi uzmanın görüşüyle incelenmiştir. Uzmanlardan, ölçekte yer alan her bir maddeyi amaca uygunluk bakımından “uygundur, uygun değildir” şeklinde değerlendirmeleri ve ölçekte yer alan maddeleri geliştirmeye yönelik önerilerde bulunmaları istenmiştir. Yedi alan uzmanına form gönderilmesine rağmen iki uzmandan geri bildirim alınamamış, ölçeğin değerlendirilmesi beş alan uzmanın görüşüne göre yapılmıştır. Saldırganlık Eğilimi Ölçeği için bütün uzman görüşlerinin “uygun” olarak işaretlenmesi nedeniyle maddelerde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

3. Ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik çalışması kapsamında öncelikli olarak Muş Merkez Yavuz Selim İlköğretim Okulunda tesadüfi olarak seçilen 9 ve 10 yaşlarındaki 10 çocuğa ölçeklerin uygulanmasına bağlı olarak metinlerin anlaşılabilirliğini ve ortaya çıkabilecek aksaklıkları belirlemek amacıyla pilot uygulama yapılmıştır.

Pilot uygulamaya göre Saldırganlık eğilimi Ölçeği’nde metinlerin anlaşılabilirliği ve uygulama ortamıyla ilgili aksaklıklar tespit edilmiştir. Belirlenen sorunlara yönelik olarak uygulama ortamında ve metinlerde düzeltmeler yapılmıştır.

**Uygulama:** Ölçeğin pilot uygulanması için ilgili ilköğretim okullarında uyarıcılardan bağımsız ortamlar oluşturulması istenmiştir. Diğer öğrencilerden bağımsız bir ortamda belirlenen 10 çocuk hikâyeleri okuyup cevaplamışlardır. Daha sonra çocuklarla hikâyelerle ilgili konuşularak metinlerin anlaşılabilirliği test edilmiştir.

Pilot uygulamada yönergeler çocuklar tarafından anlaşılmıştır.

**Puanlama:** Her bir hikâye seçeneklerine göre üç kategoride 1,2 ve 3 olarak puanlanmıştır. Prososyal-pozitif cevaplara 1, nötr cevaplara 2 ve negatif düşmanca cevaplar 3 puan taktir edilmiştir. Toplam puanlar pozitiften düşmanca eğilime doğru 6-18 arasındadır. Yüksek puanlar çocuğun akranlarına karşı negatif düşmanca zihinsel temsilleri olduğunu göstermektedir.

### **Verilerin Analizi**

Ölçeğin geçerliliği açımlayıcı faktör analizi, madde toplam korelasyonu ve doğrulamayı faktör analizi istatistiksel yöntemleriyle bulunmuştur. Güvenilirliği ise Alpha cronbach ve Spearman Brown iki yarı test korelasyonu ile bulunmuştur.

### **Bulgular**

Verilerin açımlayıcı faktör analizi için uygunluğu Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) kat sayısı ve Barlett Sphericity Testi ile incelenebilir. KMO'nun .60'dan yüksek, Barlett Testi'nin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2002). Ölçeğin geçerlik çalışmalarında ilk aşama olarak ölçme aracının uygulanması sonucu elde edilen verilerin örneklem grubuna uygunluğu 0.001 düzeyinde, KMO değeri .80 Barlett Testi anlamlılık değeri 0.000 olarak bulunmuştur. Buna göre verilerin faktör analizine uygun olduğu söylenebilir.

Açımlayıcı faktör analizi yapılırken, her bir faktörde yer alacak maddelerin anlam ve içerik açısından tutarlı olması, faktör öz değerlerinin 1 ya da 1'in üzerinde olması, bir maddenin yer aldığı faktörde “.40” ve daha fazla bir faktör yüküne sahip olması, maddelerin buldukları faktördeki yük değerleri ile diğer faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkın en az “.10” ve daha yukarı olması ölçütleri (Büyüköztürk, 2002) göz önünde bulundurulmuştur. Veriler temel bileşenler analizi yöntemi kullanılarak faktör analizi çözümlemesine tabi tutulmuştur. Varimax döndürme tekniği ile yapılan çözümleme sonucunda orijinaline uygun olarak ortaya çıkan iki faktörün öz değerinin 1'in üzerinde olduğu ve bu iki faktörün varyansın toplamda % 60,55'ini açıkladığı görülmüştür. Faktörün maddelerde açıkladığı ortak varyans yaklaşık % 43-75 arasındadır. Ölçeğin faktör yük değerleri, .53-.86 arasında değişmektedir. Diğer taraftan ölçekte yer alan maddelerin madde toplam korelasyonları .46 ile .56 arasında değişmektedir.

Faktör analizi sonucu oluşan iki faktörün öz değer, faktör yük değerleri, ortak ve açıklanan varyans oranları ile madde toplam korelasyonu değerleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1:AFA Sonuçları

Faktör/Madde	Ortak Varyans	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Yük Değeri	
			Tanıdık Akran	Yabancı Akran
M1	.59	.51	.71	
M2	.75	.47	.87	
M3	.43	.46	.53	
M4	.72	.54		.83
M5	.54	.56		.62
M6	.61	.49		.77
Açıklanan varyans= % 60,55 Öz değer= 2,75				

Bu aşamada ise ölçeğin iki faktörlü yapısının toplanan verilerle ne derece uyum gösterdiği doğrulamalı faktör analizi (Confirmatory Factor Analysis) ile incelenmiştir. Doğrulamalı faktör analizinde değişkenler arasındaki ilişkiye dair daha önce belirlenen bir hipotez ya da teori, özlüce kurgulanan ya da keşfedilen faktöriyel yapı sınanır (Cole, 1987; Sümer, 2000). DFA’da ölçeğin faktöriyel yapısının (modelin) geçerliliğini değerlendirmek için ki-kare istatistiğinin yanı sıra çok sayıda uyum indeksi kullanılmaktadır. Bunlar içinde en sık kullanılanları, iyilik uyum indeksi (goodness of fit index, GFI), düzeltilmiş iyilik uyum indeksi (adjusted goodness of fit index, AGFI), ortalama hataların karekökü (root mean square residuals, RMR veya RMS) ve yaklaşık hataların ortalama kareköküdür (root mean square error of approximation, RMSEA).

Saldırıcılık Eğilimi Ölçeğinin iki faktörlü yapısının doğrulanması amacıyla yapılan DFA ile hesaplanan uyum istatistikleri şunlardır:  $\chi^2=8.19$  (N=124, sd=8, p=.41),  $(\chi^2/sd)=1.02$ , GFI=.98, AGFI=.94, SRMR=.04 ve RMSEA=.02. Alanyazında (Anderson ve Gerbing, 1984; Cole, 1987), GFI değerinin .85’ten, AGFI değerinin .80’den yüksek ve RMS değerinin ise .10’dan düşük çıkması, “ $\chi^2/sd$ ” oranının ise 5’ten düşük çıkması (Jöreskog ve Sörbom. 1993; Sümer, 2000), modelin gerçek verilerle uyumu için birer ölçüt olarak kabul edilmektedir. Uyum istatistikleri sınanan faktör yapısının gerçek verilerle iyi uyum gösterdiğine işaret etmektedir. Bu bulgular ölçeğin iki faktörlü yapısının geçerli bir yapı olduğunu göstermektedir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, Saldırganlık Eğilimi Ölçeği’nden elde edilen puanların iç tutarlığını değerlendirmek amacıyla hesaplanan Alpha katsayısı .76’dır. Altı maddeden oluşan ölçek puanları için hesaplanan Spearman Brown iki yarı test korelasyonu ise .70’dir. Bu bulgular, Saldırganlık Eğilimi Ölçeği’nden elde edilen puanların güvenilirliğinin yeterli olduğunu göstermektedir.

**Tablo 2:Alpha ve Spearman-Brown Değerleri**

	Cronbach Alpha	Spearman-Brown iki yarı test korelasyonu	Madde sayısı
Testin tümü	.76	.70	6

Bu analizler doğrultusunda hazırlanan ölçeğin, geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

### **Tartışma**

Çocuklarda saldırganlık eğiliminin tespit edilebilmesi için yapılan araştırmalarda yansıtıcı tekniklerin kullanımı bütün dünyada yaygınlaşmaktadır. Buna karşılık ülkemizde orta çocukluk dönemindeki çocuklara yönelik akranlarına karşı saldırganlık eğilimini ölçmekte kullanılabilecek ölçekler halihazırda yetersizdir. Bu durum ülkemizde bu yaş grubunda sosyal davranış sorunlarıyla ilgili araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için önemli bir dezavantaj oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada orta çocukluk dönemindeki çocukların belirli durumlarda akranlarına karşı geliştirdiği pozitif, düşmanca veya belirsiz zihin temsillerini ortaya çıkaracak Saldırganlık Eğilimi Ölçeği’nin Türk çocuklarına uygunluğu ve güvenilirlik ve geçerliği sınanmıştır.

Saldırganlık Eğilimi Ölçeği’nin geçerliliği için yapılan analiz sonuçlarına göre örneklem grubuna uygunluğu 0.001 düzeyinde, KMO değeri .80, Barlett Testi anlamlılık değeri 0.000 olarak bulunmuştur. Buna göre verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Yapılan açımlayıcı faktör analizine göre ölçekteki faktörler, toplam varyansın % 60,55’ini açıklamaktadır. Bu oran iki faktörlü güçlü bir yapıya işaret etmektedir. Ölçekte yer alan maddelerin madde toplam korelasyonları, .46 ile .56 değişiyor olması maddelerin aynı davranışları ölçmeye yönelik olduğunu göstermiştir. Doğrulamalı faktör analizi sonuçları iki faktörlü yapının gerçek verilerle iyi



uyum sağladığını göstermiştir. Ölçeğin Cronbach alpha katsayısı .76 ve Spearman-Brown iki yarı test korelasyon kat sayıları .70 olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenilirliğinin yeterli olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular Saldırganlık Eğilimi Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olduğunu kanıtlamaktadır.

Saldırganlık Eğilimi Ölçeği'nden elde edilecek puanların orta çocuklukta çocukların sosyal gelişimleri ile ilgili yapılacak çalışmalara kaynaklık edeceği umulmaktadır. Bu kapsamda bu ölçeğin saldırganlık eğilimi ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri betimleyecek birtakım araştırmalarda kullanılabileceği düşünülmektedir. Yine, bu ölçeğin geniş bir örnekleme uygulanması ile ülkemizde orta çocukluk dönemindeki saldırganlık eğilimi oranının tespit edilmesi mümkün olacaktır. Diğer taraftan bu çalışmanın çocuk ve ergenlerde sosyal gelişim araştırmaları için ülkemizde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir yeni ölçeklerin kazandırılmasına öncülük etmesi beklenmektedir.

#### **Kaynaklar**

- Achenbach, T.M. (1991), *Manual for the Teacher's Report Form and 1991 Profile*. Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1984), "The Effect of Sampling Error on Convergence, Improper Solutions, and Goodness-of-fit Indices for Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis". *Psychometrika*, 49, 155-173.
- Aşkın, M. (1981), "Bazı Kişilik Değişkenlerinin Kültürlerarası Sosyal- Psikolojik Açından İncelenmesi", *Yayınlanmamış Doçentlik Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Balkaya, F. (2000), "Çok Boyutlu Öfke Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Bazı Semptom Gruplarındaki Etkisi", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cassidy J, Kirsh SJ, Scolton K, Parke RD. (1996), "Attachment and Representations of Peer Relationships." *Developmental Psychology*, 32:892-904.
- Cole, D.A. (1987), "Utility of Confirmatory Factor Analysis in Test Validation Research." *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55;1019-1031.
- Crick NR, Dodge KA. (1996), "Social Information-Processing Mechanisms in Reactive and Proactive Aggression." *Child Development*, 67:993-1002.
- Çetin F., Bilbay A. A., Kaymak D.A. (2003), *Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler*, İstanbul: Epsilon Yayınevi.

- Dodge KA. (1980), "Social Cognition and Children's Aggressive Behavior." *Child Development*, 51:162–170.
- Dodge KA, Frame CL. (1982), "Social Cognitive Biases and Deficits in Aggressive Boys." *Child Development*, 53:620–635.
- Dodge KA. (2006), "Translational Science in Action: Hostile Attributional Style and the Development of Aggressive Behavior Problems" *Developmental Psychopathology*, 18(3): 791–814.
- Dodge, K. A. (1986), A Social Information Processing Model of Social Competence in Children. In M. Perlmutter (Ed.), *Minnesota Symposium in Child Psychology* (Vol. 18, pp. 77 – 125). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Dodge KA, Pettit GS, McClaskey CL, Brown M. (1986), "Social Competence in Children." *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 51.
- Jöreskog, K.G. ve Sörbom, D. (1993), *LISREL 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E., Durmuşoğlu, N. (2007), "Ergenlerde Saldırđanlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17:353-364.
- Masten A. ve Coatsworth, J. (1998), "The Development of Competence in Favorable and Unfavorable Environments: Lessons for Research on Successful Children". *American Psychologist*, 53:205-220.
- Orobio de Castro, B., Veerman, J.W., Koops, W., Bosch, J.D., & Monshouwer, H. J. (2002). Hostile Attribution of Intent and Aggressive Behavior: A Meta Analysis. *Child Development*, 73:916-934.
- Seven, S. 2007, "6 Yaş Anasınıfı Öğrencilerinin Ailesel Faktörleriyle Sosyal Problem Davranışları Arasındaki İlişki", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(51): 477-499.
- Sümer, N. (2000), "Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar", *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6):49-74.
- Uluğtekin, S. (1976), "Çocuk Yetiştirme Açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri. Ana-baba Davranışları ile Çocuğun Saldırđanlık ve Bağımlılık Eğilim Arasındaki İlişkilerin Araştırılması", *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Vitale, J., Newman, J.P., Serin, R.C., & Bolt, D.M. (2005). Hostile Attributions in Incarcerated Adult Male Offenders: An Exporation of Diverse Pathways. *Aggressive Behavior*, 31(2):99-115.
- Waas, G.A. (1988), " Social Attributional Biases of Peer-rejected and Aggressive Children". *Child Development*, 59:969—975.